

Yttrande En mer likvärdig skola - minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning

SOU 2020:28

Om Kunskapsskolan

Kunskapsskolan i Sverige AB driver grundskolor, gymnasier och företags- och vuxenutbildning under namnen Kunskapsskolan, Kunskapsgymnasiet och SkillEd. Utbildningarnas viktigaste kännetecken är den pedagogiska modellen med en personligt utformad utbildning som ger kunskap och förmågor för framtiden.

De första skolorna startades år 2000. Kunskapsskolan har 28 grundskolor, 1 resursskola och 7 gymnasier med totalt cirka 14 500 elever.

Kunskapsskolan i Sverige ingår i ett internationellt nätverk av skolor runt om i världen med fler än 30 000 elever som följer hela eller delar av Kunskapsskolans pedagogiska modell, the KED Program. Kunskapsskolan ägs av grundaren Peje Emilsson med familj.

Övergripande kommentar

Utredningens uppdrag var att komma med förslag som minskar skolsegregationen och ökar likvärdigheten. Det är en angelägen uppgift, som Kunskapsskolan har försökt bistå i genom möten med utredaren där våra representanter delat med sig av konkreta förslag och synpunkter. Det finns positiva delar i utredningen, till exempel förslaget om allmänt skolval, men detta överskuggas av förslag som skulle få negativ inverkan för många elever på många skolor.

Utredningen föreslår en rad åtgärder som knappast kommer att leda till vare sig högre kvalitet, minskad skolsegregation eller ökad likvärdighet. Däremot kan flera av åtgärderna leda i den motsatta riktningen. Sänkt skolpeng kan exempelvis leda till att kvalitativa friskolor tvingas stänga. Ändrade antagningsprinciper kan förstärka boendesegregationen. Att försvåra för skolbyten kan göra att fler elever misslyckas i skolan.

Vi vänder oss starkt emot de förslag som syftar till att utjämna olikheter genom att försvåra för välfungerande skolor. Skolor med bristande kvalitet blir inte bättre genom att man försvårar ekonomiskt för skolor med goda kunskapsresultat. Istället borde utredningen ha fokuserat på hur svaga skolor ska bli bättre och hur fler elever ska kunna få plats på skolor med hög kvalitet.

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

Utredningen speglar en stark tro på att statlig kontroll och socialt ingenjörskap ska ge bättre utbildning till fler. Det viktiga är dock vad som sker i klassrummet. Det finns ingenting som talar för att statlig detaljstyrning och byråkrati höjer undervisningens kvalitet. Kvaliteten måste finnas på alla nivåer - från lärarens skicklighet med eleven, till lärarlaget, rektor, skolchef, huvudman och stat. En klok styrning av skolan bygger på tydlig ansvarsfördelning och tillit till den kompetens som finns på varje nivå. En huvudmans skicklighet har ingenting att göra med om huvudmannen är kommunal eller fristående. Det finns skolor med högre och lägre kvalitet i både kommuner och fristående skolor.

Vi förstår att en del huvudmän kan behöva ökat stöd i sitt kvalitetsarbete av exempelvis Skolverket. Det gäller inte minst mindre huvudmän - kommunala och fristående - som har sämre möjlighet att bygga upp egna stödstrukturer, men det kan också röra sig om huvudmän med särskilt stora utmaningar. Detta stöd finns redan idag inom ramen för Skolverkets satsning "Samverkan för bättre skola". Detta stöd kan behöva förstärkas och intensifieras men det är viktigt att huvudmannen har kvar såväl befogenheter som verktyg för att kunna ta ansvar för kvalitet och utveckling i sin verksamhet.

Allmänt och gemensamt skolval

Kunskapsskolan välkomnar förslaget om ett allmänt skolval. Det är en viktig princip att alla människor ska ha möjlighet att vara aktiva, ta egna beslut och påverka sina liv. Det ska vara enkelt att få information om olika skolor och delta i skolvalet.

Kunskapsskolan avstyrker att skolvalet ska administreras av en regional skolmyndighet. Vi betvivlar att en kostsam regional antagningsadministration skulle leda till större likvärdighet över landet. Många kommuner har redan idag ett samordnat skolval där både kommunala och fristående skolor ingår. Detta bör förstärkas och utvecklas och införas i samtliga landets kommuner. Det är en snabbare och mer framkomlig väg än vägen via en ny myndighet, som kommer att ta många år att få på plats. Först krävs en omfattande legal process innan arbetet med att sätta upp den regionala myndighetsstrukturen kan börja. Sedan ska alla kontor byggas, organiseras och bemannas. Först när det är klart kan upphandlingen av ett skolvalssystem göras, som därefter ska byggas, testas, levereras och implementeras i 290 kommuner och hos över 800 fristående grundskolor. Detta tar i bästa fall fem år, men mer realistiskt rör det sig om tio år, till en omfattande kostnad. Kunskapsskolans uppfattning är att effekten av den föreslagna strukturen är alltför osäker och står inte i proportion till den arbetsinsats och investering som krävs när ett samordnat skolval redan idag kan genomföras på ett smidigare sätt.

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

Elevsammansättning och urvalsprinciper

Kunskapsskolan delar uppfattningen att skolsegregationen är ett viktigt område att adressera och skulle välkomna mer blandade elevgrupper. Vi tror dock inte att utredningen har hittat lösningen.

Det är anmärkningsvärt att utredningen i sina förslag till åtgärder för en mer blandad elevsammansättning har ett så stort fokus på friskolor, trots endast 15 procent av grundskoleeleverna går i friskolor. Elevsammansättningen på kommunala skolor förutsätts i huvudsak vara oförändrad. Närhetsprincipen ska fortsatt vara den viktigaste principen för antagning när det finns fler sökande än platser, vilket innebär att boendets segregeringseffekter bibehålls.

För att ändra friskolornas elevsammansättning vill utredningen ändra de urvalsgrunder som används när det finns fler sökande än platser. Ett stort fokus läggs på att stoppa möjligheten för elever att stå i kö och införa bland annat lottning som urvalsgrund. Utredningen konstaterar samtidigt att det saknas kunskap från Sverige som visar hur, eller ens om, kö som urvalsgrund påverkar elevsammansättningen. Utredningen medger också att det saknas kvantitativa studier från utlandet om kötid påverkar elevsammansättningen. Även empiriska studier om lottning saknas.

Utredningen bygger sina slutsatser på en åttasidig rapport av Lärarförbundet och Lärarnas Riksförbund. Rapporten visar bland annat att det på en tredjedel av alla friskolor inte behövs någon kötid alls för att få en plats. Samma rapport visar att endast 2 procent av friskolorna kräver kötid från första levnadsåret.¹ Det motsvarar 16-17 skolor i Sverige.

Kunskapsskolans data visar att köfrågan har fått oproportionerligt stort utrymme i debatten. Endast på en av våra 28 grundskolor, som i princip samtliga är fulla, hade den senast antagna eleven stått i kö i över tre år vid antagningen hösten 2020. På majoriteten av skolorna räckte det att stå i kö ett år innan skolstart. Mot den bakgrunden blir frågan om när eleven är född på året helt ovidkommande. Det visar att det finns goda möjligheter till en skolplacering genom kötid även om man väljer skola relativt nära in på skolstarten.

Utredningen konstaterar att preferenserna beträffande val av skola skiljer sig mellan familjer med olika socioekonomisk bakgrund men presenterar inget stöd för att dessa preferenser kommer att ändras om urvalsgrunderna förändras. Om elevunderlaget blir annorlunda med lottning än kötid är högst oklart, eftersom det fortfarande bara kommer vara de som har valt den aktuella skolan som kommer i fråga för placering.

¹ Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbundet, Det segregeringseffektiva skolvalet, 2020 <https://www.lr.se/opinion-debatt/undersokningar/2020/2020-02-26-det-segregerande-skolvalet>

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

Hur lottning påverkar människors benägenhet att påverka skolvalet på andra sätt har utredningen inte heller analyserat utan förutsätter att vårdnadshavarna som är aktiva i skolvalet kommer att lita på lotten om kötid till friskolor avskaffas. Men redan innan det fria skolvalet infördes på 1990-talet hittade människor andra vägar för att påverka sina barns skolplacering. Det kunde till exempel handla om att flytta, skriva sig på en annan adress, eller ur egen ficka betala för privatskola.

I en undersökning som Demoskop har gjort bland 1128 vårdnadshavare till barn i grundskoleålder på uppdrag av Kunskapsskolan framkommer att skolan spelar stor roll för var människor bor, och att det blir än viktigare att bo nära en bra kommunal skola om köer till friskolor förbjuds.²

Undersökningen visar att så många som 58 procent den senaste gången de flyttade ansåg att det var mycket eller ganska viktigt att bostaden låg i en bra kommunal skolas upptagningsområde. Andelen var högre bland de med lägre inkomst, samt boende i storstäder. Fler än hälften, 52 procent, uppgav också att de skulle kunna tänka sig att flytta för att tillhöra en bättre skolas upptagningsområde. Bland de med lägre utbildning samt boende i storstäder var andelen högre. På frågan om det blir mer, mindre eller lika viktigt att bo i en bra kommunal skolas upptagningsområde om det inte längre går att stå i kö till en friskola svarade 47 procent att det blir viktigare. Hela 22 procent svarade också att de inte vill att deras barn ska gå i den kommunala skola vars upptagningsområde de tillhör. En tredjedel uppgav också att deras intresse för en skola skulle minska om lottning infördes. Lottning verkar alltså inte vara ett bra sätt att öka engagemanget för skolvalet. Sammantaget visar undersökningen att avskaffandet av köer förstärker incitamentet att planera barnens skolgång genom boendet, vilket riskerar att öka boendesegregationen i samhället och därmed skolsegregationen.

Kunskapsskolan menar att skolvalet måste vara lätt att förstå för att få ett bra genomslag och vara legitimt. De nya urvalsgrunderna som utredningen skissar på är komplicerade och svårbegripliga, även för den som är ordentligt insatt i skolfrågor. Särskilt komplext är förslaget om kvot för allsidig social sammansättning. Det är oklart vad begreppet avser och utredningen har valt att inte definiera detta. En sådan kvot riskerar att bli stigmatiserande och diskriminerande, vilket utredningen också konstaterar. Att rektorerna ska ha ett särskilt uppdrag för en allsidig social elevsammansättning är dessutom fel fokus, när det viktigaste för elevernas utveckling är att vara i klasser och grupper som kan erbjuda studiero, bra gruppdynamik och bästa möjliga förutsättningar att tillgodogöra sig kunskaper.

² Demoskop, Undersökning om valfriheten att välja skola, 2020, <https://foretaget.kunskapsskolan.se/download/18.4a533852175c861bcbe2c15/1605597438683/Demoskop.pdf>

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

Kunskapsskolan bekräftar behovet av att tydliggöra vilka urvalsgrunder som får användas, inte minst i kommunala skolor. Vi tillstyrker att geografiskt baserat urval, syskonförtur och verksamhetsmässigt samband bör få användas, liksom kötid på friskolor, och som komplement också på kommunala skolor. Huvudmannen bör själv avgöra vilka urvalsgrunder som ska gälla på den aktuella skolan.

Resursfördelning och nedskärningar på friskolor

Kunskapsskolan avstyrker utredningens förslag om att kommuner ska kunna göra avdrag på skolpengen för elever som väljer friskolor. Detta förslag innebär i praktiken att kommuner uppmanas att hålla skolplatser tomma på skolor där inte tillräckligt många vill gå och samtidigt skära ner på resurser till friskoleelever. Det är varken en likvärdig eller en klok resursanvändning.

Det är tveksamt om utredningens utgångspunkt - att kommuner har högre kostnader på grund av sitt skolplatsansvar - är korrekt. Nationalekonomen Gabriel Heller Sahlgren har i en rapport från oktober 2020 visat att utredningen har gjort fel antaganden och räknat fel i flera avseenden. Rapporten visar att friskolor inte anpassar sig efter variationer i elevunderlaget i lägre grad än kommunala skolor. I samma rapport konstateras också att utredningen har överskattat de merkostnader som kan uppstå vid variationer av antalet elever, samt att kommuner tjänar på att ha fler elever i friskolor.³

Elevens skolpeng ska enligt lag vara lika, oavsett om eleven har valt en kommunal eller fristående skola. Redan idag kan kommuner kompensera sig för kostnader kopplade till skolplatsansvaret, genom att dessa ligger utanför grundbeloppet. Detta görs i olika utsträckning i olika kommuner.

En analys av de kommuner Kunskapsskolan verkar i visar att våra elever i genomsnitt ersätts till 80 procent av vad kommunernas egna elever kostar. Detta kan jämföras med 100 procent som lagen föreskriver, eller 90 eller 85 procent som har föreslagits i debatten. Detta är inget nytt utan även tidigare studier från till exempel Deloitte har visat på detta faktum. Den av våra kommuner som gör störst skillnad på friskoleelever och kommunala elever ersätter 64 procent av kostnaden för de egna eleverna. Den kommun som ersätter den största andelen av vad de egna eleverna kostar når upp till 93 procent.

Det finns också stora svårförståeliga skillnader beträffande skolpengen i olika kommuner, vilket även utredningen lyfter fram. Kunskapsskolans 29 grundskolor (inklusive

³ Friskolorna och skolkostnaderna. En empirisk granskning av Åstrandutredningens analyser och slutsatser, 2020, https://www.svensktnaringsliv.se/bilder_och_dokument/3r18n7_reviderad-rapport-friskolorna-och-skolkostnaderna.pdf_1154081.html/Reviderad+rapport+Friskolorna+och+skolkostnaderna.pdf

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

Kunskapsskolans resursskola) har elever från 132 kommuner och således 132 olika skolpengsnivåer, mellan 71 000 kronor och 121 000 kronor per elev och läsår. Genomsnittet är 93 000 kronor. Varför skillnaderna är så stora har vi ingen förklaring till. Den enskilda skola som har elever från flest kommuner har 13 olika skolpengsnivåer, mellan 86 800 kronor och 110 400 kronor. Då är inte individuella tillägg för särskilt stöd inräknade. De resurser eleverna har med sig har alltså mycket lite att göra med vilka behov de har, eller vad utbildningen borde kosta. Det speglar snarare kommuners olika ambitionsnivåer.

Än större skillnad i kommunernas hantering ser man på hur skolpengen justeras från år till år. Skolpengen för Kunskapsskolans elever har i genomsnitt ökat med 1,9 procent från 2019 till 2020. 79 kommuner har höjt – som lägst med 0,1 procent och som högst med 24 procent. 29 kommuner har sänkt – som lägst med 0,1 procent och som högst med 27 procent.

Elevens rättigheter, behov och förutsättningar borde vara utgångspunkten för skolans finansiering, inte vem som är huvudman eller vilken kommun eleven är folkbokförd i. Det är rimligt att kommuner kan lägga vissa kostnader, exempelvis för skolskjuts, utanför elevens skolpeng. Men att ge elever olika resurser enbart baserat på att de har valt en friskola rimmar illa med viljan att skapa likvärdighet i skolan. Kunskapsskolan anser att skolpengssystemet behöver ses över i dess helhet. Vi är positiva till förslaget att ersätta riktade statsbidrag med sektorsbidrag. Hur dessa bidrag ska användas bör dock inte styras av en myndighet, utan behövs som ett verktyg för huvudmannen i det kvalitets- och utvecklingsarbete som bedrivs på varje skola.

Gemensamt skolplatsansvar

Ansvar för att hantera variationer i elevunderlaget är en viktig fråga som utredningen adresserar. Kunskapsskolan anser att skolplatsansvaret ska vara en gemensam uppgift för kommuner och friskolor. I praktiken fungerar det redan så i många kommuner. Kommunala och fristående skolor hjälps åt att tillhandahålla skolplatser, exempelvis när en skola är full, om en elev vill byta skola, eller om en skola skulle läggas ner. Genom den särskilda kvoten för nyanlända som infördes 2016 kan friskolor ta emot en viss andel nyanlända utan att de har stått i kö. En kommun som har behov av att etablera en ny skola vänder sig ofta till en friskola för att be om hjälp, inte minst av finansiella skäl, men också för att skolor med olika pedagogiska profiler gör kommunen mer attraktiv. I praktiken är det troligen mycket få kommuner som håller ett betydande antal platser tomma, när kanske 20-30 procent av eleverna i kommunen har valt en friskola. Vilket naturligtvis är helt rätt och rimligt.

I ett system med gemensamt skolplatsansvar skulle friskolor kunna garantera ett visst antal platser som kommunen får tillsätta. Detta bör också kombineras med ett allmänt skolval som alla elever deltar i. Om skolvalet görs genom en och samma digitala plattform och under en gemensam antagningsperiod, blir det enklare att välja skola, samtidigt som huvudmännen får full information om elevernas preferenser. Detta underlättar skolornas planering och

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

dimensionering och skapar förutsättningar för nära samverkan mellan huvudmännen. Detta bör dock inte, som ovan anförts, hanteras av en myndighet utan av huvudmännen själva.

Avslutande kommentarer

Det är beklagligt att utredningen formulerar förslag som isolerar friskolor från delar av det gemensamma utbildningsuppdraget. Istället för att betrakta friskolor som ett problem bör den kompetens, det driv och den utvecklingsförmåga som finns i många friskolor tas tillvara. Skolsystemet behöver bli ett gemensamt system för alla olika aktörer. Det är hög tid att börja bejaka friskolors kompetens, kvalitet och genuina vilja att bidra till en bättre skola för alla.

Kunskapsskolan tillstyrker:

- Att det införs ett aktivt skolval där alla vårdnadshavare ska ansöka om skolplatser.
- Att det införs ett samlat sektorsbidrag för längre period.
- Att urvalsgrunder för både kommuner och fristående skolor tydliggörs i skollagen.
- Att det är skolhuvudmannen som beslutar om vilka urvalsgrunder som man önskar tillämpa på respektive skolenhet.
- Att geografiskt baserat urval, syskonförtur, verksamhetsmässigt samband och kötid ska få användas som urvalsgrunder för kommunala och fristående huvudmän.
- Att mindre huvudmän kan få möjlighet till ökat stöd i sitt kvalitets- och utvecklingsarbete av Skolverket.

Kunskapsskolan avstyrker:

- Att det i skollagen ska anges att huvudmannen aktivt ska verka för en allsidig social sammansättning på sina skolenheter och att rektorn ska ha ett särskilt ansvar för detta.
- Att Skolverket ska ansvara för skolornas antagning och godkänna urvalsgrunder, samt styra över dimensionering och bedöma behovet av nya skolenheter.
- Att skolbyte som huvudregel endast ska kunna ske vid terminsstart och att särskilda skäl i övrigt krävs och ska bedömas av Skolverket.
- Att kö inte ska vara tillåtet som urvalsgrund.
- Att kvot för allsidig social sammansättning ska användas som urvalsgrund.
- Att huvudmännen ska skriva en årlig handlingsplan kopplad till sektorsbidraget.
- Att kommuner ska kunna göra avdrag på grundbeloppet till fristående skolor.

Kunskapsskolan föreslår:

- Att ansvaret för att tillhandahålla skolplatser ska vara gemensamt för kommuner och friskolor.
- Att ett samordnat skolval ska införas i alla kommuner i Sverige och att detta ska organiseras av huvudmännen.

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

- Att undersöka möjligheterna att öppna köer till friskolor exempelvis fyra år innan starten i den aktuella årskursen
- Att skolpengssystemet ses över i sin helhet med intentionen att öka likvärdigheten mellan kommuner och mellan kommunala och fristående skolor.

Utredningens förslag

Kapitel 3. Ansvar för förskoleklassen, grundskolan och grundsärskolan

3.12.1 Staten bör ta ett större ansvar för skolans likvärdighet bl.a. genom att Skolverket etableras regionalt

Utredningens bedömning: Staten bör ta ett tydligare ansvar för att undervisningen i förskoleklassen, grundskolan och grundsärskolan ska vara likvärdig och kompensatorisk. Statens skolverk bör etablera en regional närvaro för att säkerställa ett aktivt och nära samarbete med huvudmännen i varje region och fungera rådgivande och stödjande. Syftet är att bidra till en ökad likvärdighet och höjd undervisningskvalitet. Skolverket bör i sin regionala organisation

- stödja huvudmännen i regionen i deras resultatuppföljning,
- ansvara för att planera och genomföra vissa kompetensutvecklingsinsatser i regionen i samarbete med huvudmän och universitet och högskolor, och
- bedöma behovet av att nya skolenheter etableras i regionen.

Skolverket bör ansvara för ytterligare uppgifter i enlighet med vad som föreslås i betänkandet i övrigt. Det är av stor vikt att ett nära samarbete med andra skolmyndigheter upprättas regionalt, t.ex. genom samlokalisering. Detta gäller särskilt Specialpedagogiska skolmyndigheten. Skolverkets arbete regionalt bör inte enbart avse förskoleklass, grundskola och grundsärskola utan också omfatta övriga skolformer liksom fritidshemmet.

Kunskapsskolan instämmer i att det finns små huvudmän eller huvudmän med stora utmaningar som behöver stöd i sitt kvalitets- och utvecklingsarbete. Idag finns möjlighet till sådant stöd inom ramen för Skolverkets satsning "Samverkan för bästa skola". Det är möjligt att stödet behöver utökas för att möta behoven hos dessa huvudmän. Skolverket kan få ett utökat uppdrag för att bistå med detta stöd. Om myndigheten bäst organiserar sig genom regional närvaro eller på annat sätt kan klara uppgiften, inom angiven budget, bör Skolverket självt bedöma. Om det krävs regional närvaro på en, fem, tio eller tjugo orter bör inte vara en politisk fråga, utan handlar om organisation och arbetsledning. Kunskapsskolan anser att uppdragets utformning och målsättning i kombination med en klok resursanvändning är det viktiga, inte hur många kontor det ska vara.

Skolverket kan ha ett uppdrag att erbjuda kompetensutvecklingsinsatser, men Kunskapsskolan vill understryka vikten av att detta sker på ett sätt som inte fråntar huvudmännen deras ansvar att arbeta med utveckling av personal och undervisning, utifrån de behov man har i verksamheten.

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

Kunskapsskolan anser inte att Skolverket ska ansvara för skolval, urvalsgrunder eller dimensionering. Detta är frågor som behöver ligga nära skolorna och kommunerna. Skolvalet är en viktig del av lokalsamhället, där kommuner och friskolor ingår, men inte statliga myndigheter. Behovet av skolplatser och hur de bäst ska tillhandahållas är också en viktig lokal demokratifråga. Redan idag har staten inflytande över nyetablering av skolor genom Skolinspektionen och det finns gott om exempel på när staten gör en annan bedömning än kommunen. Att ytterligare stärka statens ställning är fel väg att gå.

Skolverket bör inte heller ansvara för skolornas resursanvändning kopplat till sektorsbidraget. Att separera ansvaret för skolverksamheten från kontroll över resursanvändning är att totalt undergräva huvudmännens möjlighet att styra och leda sin verksamhet.

Kunskapsskolan vill varna för en utveckling där skolväsendet blir sönderreglerat och huvudmännen förlorar såväl verktyg som befogenheter. Det finns en gedigen och viktig kompetens hos huvudmännen som måste få komma till sin rätt. Att reglera skolsystemet så att det styrs hårt från Skolverket kommer innebära att huvudmännens roll förminskas till att bli personal- och fastighetsansvar. Detta vore ett stort slöseri med kompetens och en deprofessionalisering av stora delar av av skelsektorn.

Kapitel 4.6

4.6.1 Aktivt verka för en allsidig social sammansättning

Utredningens förslag: Huvudmännen för förskoleklassen och grundskolan ska aktivt verka för en allsidig social sammansättning av elever på sina skolenheter. Rektor för en förskoleklass eller grundskola ska inom givna ramar ha ett ansvar för att verka för en allsidig social sammansättning av undervisningsgrupper.

Kunskapsskolan avstyrker förslaget. Utredningen har inte velat definiera begreppet “allsidig social sammansättning” utan lämnar till huvudmannen att tolka vad betyder. Det är dock ingenting som enkelt låter sig göras. Dels är det oklart vad en önskvärd social sammansättning är. Det skulle kunna vara samma socioekonomiska fördelning som snittet i kommunen, eller möjligtvis något fler med sämre bakomliggande förutsättningar för att ta extra ansvar, alternativt något färre, för att ge dessa bästa möjliga förutsättningar. Det är också troligt att det finns flera kommuner att jämföra med, eftersom en friskola kan ha elever från ett tiotal olika kommuner.

Vilka socioekonomiska faktorer som ska vägas in är också en öppen fråga. Vid exempelvis beräkning av statsbidraget för likvärdig skola används faktorer som föräldrarnas utbildningsnivå, födelseland, kön, om föräldrarna är sammanboende samt hur många syskon eleven har. Det är dock inte lämpligt att använda den typen av faktorer som grund för beslut

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

på elevnivå. Det är en helt annan sak att besluta om en individs skolplacering än att göra jämförelser mellan skolor utifrån det sammanräknade elevunderlaget.

Betraktar man dessutom allsidig social sammansättning som något mer än enbart de faktorer som vanligtvis används vid bedömning av elevers olika skolförutsättningar blir det ännu mer komplext. Skolan har också ett demokrati- och fostransuppdrag, och med det i åtanke skulle allsidig social sammansättning kunna vara något mycket brett. Rent teoretiskt skulle även sexuell läggning, funktionsvariation, religion och politisk övertygelse kunna vägas in, vilket givetvis vore helt absurt. Resonemanget kan tyckas tillspetsat men det är uppenbart att det skulle uppstå en gränsdragningsproblematik om man försökte organisera skolan efter en "allsidig social sammansättning". Utredningen ger ingen vägledning kring detta. Tvärtom framhåller man svårigheterna att finna fungerande, icke-diskriminerande kvoter.

Kunskapsskolan vill också påpeka att huvudmännen och rektorerna varken besitter kompetens eller ens har den information som skulle krävas för att skapa en allsidig social sammansättning. Om detta ändå skulle göras tvingas skolan att fokusera på helt fel saker i den dagliga verksamheten. Eleven riskerar att bli en representant för en grupp, istället för en individ med egna unika egenskaper, behov och mål. Om skolan ska kunna utföra sitt kompensatoriska uppdrag måste varje elev mötas utifrån sina individuella förutsättningar. Skolan måste ha höga förväntningarna på alla elever, oavsett bakgrund.

Rektorer och lärare arbetar ständigt med att sätta samman undervisningsgrupper. I detta arbete är trygghet, gruppdynamik, kunskaper och förmågor i centrum - för att det i gruppen ska vara ett studiefokuserat klimat som gagnar elevernas kunskapsutveckling. Detta måste vara i fokus för att eleverna ska kunna utveckla goda ämneskunskaper och förmågor.

Kunskapsskolan instämmer i utredningens uppfattning om att det är värdefullt för eleverna att möta andra elever med olika bakgrund. Men att åstadkomma det genom att arbeta med ett oklart begrepp som allsidig social sammansättning så som utredningen beskriver är inte realistiskt eller önskvärt.

4.6.2 Förbättra tillgången till och kvaliteten i uppgifter om skolväsendet

Utredningens bedömning: Uppgifter om samtliga skolenheters förutsättningar, verksamhet och resultat behöver finnas tillgängliga.

Kunskapsskolan delar utredningens bedömning. Att det är enkelt att få information om skolors resultat och kvalitet är avgörande för ett aktivt och informerat skolval.

Kunskapsskolan understryker vikten av att både säkerställa att informationen finns och att arbeta med att tillgängliggöra den genom exempelvis digitala plattformar i samband med skolvalet.

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

Kapitel 5. Gemensamt skolval

5.7.1 Ansökan om skolplacering

Utredningens förslag: Placering av elever i förskoleklasser, grundskolor och grundsärskolor med kommunal huvudman samt mottagande av elever i förskoleklass, grundskola och grundsärskola med enskild huvudman ska föregås av en ansökan från vårdnadshavarna.

Kunskapsskolan tillstyrker förslaget. Det är positivt att vårdnadshavare uppmuntras att ta ansvar och vara delaktiga i sina barns skolgång och ett allmänt skolval kan göra att fler får en skolplacering i enlighet med deras önskemål.

5.7.2 Ett gemensamt skolvalssystem

Utredningens förslag: Beslut om placering respektive mottagande vid samtliga kommunala och fristående skolor ska ske genom ett nationellt skolvalssystem.

Kunskapsskolan avstyrker förslaget. Ett nationellt system är inte nödvändigt för att skapa ett allmänt skolval som alla deltar i. Det skulle innebära en stor och komplex administration vars effekt är oklar. Att implementera detta skulle ta många år; från att den legala processen blir klar till att den ansvariga myndighetens lokala kontor kommer på plats. Därefter kommer det ta ytterligare flera år innan ett system har upphandlas och implementeras hos Sveriges alla kommuner och fristående huvudmän. Samtidigt går det redan idag att genomföra samordnade skolval, vilket också görs på flera håll i landet, i exempelvis Nacka, Linköping och Uppsala.

Utredningens förslag skulle effektivt stoppa alla goda initiativ som görs på detta område just nu, vilket inte är vad svensk skola behöver. Istället bör samverkan mellan huvudmän stimuleras så att ett samordnat skolval kan genomföras hos samtliga Sveriges kommuner snabbare och mer resurseffektivt än vad utredningen föreslår.

5.7.3 Skolverket ska ansvara för skolvalssystemet

Utredningens förslag: Statens skolverk ska ansvara för det nationella skolvalssystemet för samtliga enskilda och kommunala huvudmän. I detta ingår att hantera ansökan, urval, mottagande i fristående skolor samt placering i kommunala skolor till förskoleklass, grundskola och grundsärskola. Statens skolverk ska ansvara för att vårdnadshavare ges information om skolvalet och om olika valalternativ. Statens skolverk ska ansvara för att information om sameskolan finns i det nationella skolvalssystemet. Det ska vara möjligt att ansöka om mottagande vid sameskolan genom det nationella skolvalssystemet.

Utredningens bedömning: Statens skolverk ska på regional nivå samverka med skolhuvudmän och ha ett övergripande ansvar för att analysera och informera huvudmän om det prognostiserade behovet av skolplatser i de kommuner som ingår i respektive region samt löpande utvärdera arbetet.

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

Kunskapsskolan avstyrker förslaget då det är ett onödigt, dyrt och byråkratiskt hinder för samverkan mellan huvudmän lokalt. Skolvalet och antagningen är en viktig del av den lokala skolarenan och en fråga för lokalsamhället. Risken är uppenbar att den ökade byråkratiseringen medför minskad transparens och sämre flexibilitet. Skolvalet är en viktig arena för vårdnadshavarna på orten att möta sina lokala skolföreträdare och göra ett informerat val för sina barns räkning.

Skolvalet hänger samman med dimensioneringen av skolplatser och huvudmannens möjlighet att planera och organisera sin verksamhet på ett effektivt sätt. Det är ett arbete som behöver ske nära skolorna. Det skulle innebära betydande svårigheter om huvudmännens handlingsutrymme och flexibilitet försämrades. Friskolor behöver precis som kommuner anpassa sig efter variationer i elevunderlaget och det är inte alltid enkelt att bedöma detta, eftersom vårdnadshavarnas och elevernas preferenser kan skilja sig från år till år.

5.7.4 Uppgift om dimensionering och urvalsgrunder

Utredningens förslag: Huvudmän för skolenhet med förskoleklass, grundskola och grundsärskola ska till Statens skolverk ange hur många elever de kan ta emot vid varje skolenhet i förskoleklass samt i respektive årskurs i grundskola och grundsärskola. Kommunala huvudmän ska ange hur skolplaceringsregeln rimlig närhet ska tillämpas i kommunen. Samtliga huvudmän ska ange vilka urvalsgrunder som ska gälla för varje skolenhet i förskoleklass och respektive årskurs i grundskola och grundsärskola. Flera urvalsgrunder ska kunna användas i ett och samma urval. Om fler än en urvalsgrund används ska huvudmannen ange i vilken omfattning de tillämpas och hur de förhåller sig till varandra. Statens skolverk ska godkänna utformningen av de urvalsgrunder som huvudmän väljer att använda sig av. Ett sådant beslut ska gälla omedelbart. Om inte tillräckligt antal elever kan placeras enligt de urvalsgrunder som Skolverket godkänt ska övriga platser tilldelas elever enligt urvalsgrunden lika möjligheter.

Utredningens bedömning: Statens skolinspektion ska fortsatt besluta om en huvudman får använda färdighetsprov som villkor för antagning eller grund för urval till en viss skolenhet eller elevgrupp från och med årskurs 4.

Kunskapsskolan avstyrker förslaget. Det är viktigt för alla huvudmän att kunna ha en flexibilitet för att kunna anpassa sig efter variationer i elevunderlaget. Däremot vore det rimligt att rapportera in en uppskattning av antalet platser. Huvudmannen ska dock inte behöva låsa sig vid denna. Skolorna bör kunna anpassa sin verksamhet efter hur många elever som vill gå där, inte enbart utifrån vilken siffra de har lämnat till Skolverket månader före skolvalets genomförande. Utredningens förslag har en närmast planekonomisk utgångspunkt. Det är inte rätt väg i ett skolvalssystem som bygger på elevens och vårdnadshavarens preferenser.

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

Om elevernas och vårdnadshavarnas preferenser i samband med ett samordnat skolval blir transparenta för andra huvudmän, tillsammans med skolornas antagningsbesked och icke bindande uppskattning av antalet platser, underlättas skolornas dimensionering, utan att behöva detaljregleras av en myndighet.

Kunskapsskolan avstyrker att Skolverket ska godkänna skolornas urvalsgrunder. Istället bör de urvalsgrunder som tydliggjorts i lagstiftningen kunna användas utan godkännande, genom att skolan är tydlig med vilka urvalsgrunder som gäller.

5.7.5 Skolbyte sker vid terminsstart som huvudregel

Utredningens förslag: En elev ska endast få byta skola i samband med terminsstart. Om det föreligger särskilda skäl ska skolbyte tillåtas även vid andra tidpunkter under terminen. En ansökan om skolbyte ska hanteras av Statens skolverk.

Kunskapsskolan avstyrker förslaget. För elevernas skull bör de inte låsas in i en skolor som inte fungerar för dem. Elever som av något skäl vill byta skola bör tillåtas göra detta när behovet finns utan onödigt krångel. Vår bild är att de flesta skolor redan idag försöker styra detta till terminsstart eller start efter lov, vilket är positivt både för eleven och skolans arbete. I de fall elever byter skola oroväckande ofta kan det vara ett tecken på någon underliggande problematik som behöver utredas vidare av sociala myndigheter. Vår erfarenhet är att processer för detta finns redan idag i flera kommuner. Kunskapsskolan anser att det inte finns något behov att reglera detta ytterligare.

5.7.6 Överklagande av Skolverkets beslut

Utredningens förslag: Beslut av Statens skolverk att underkänna en huvudmans urvalsgrunder får överklagas av huvudmannen till allmän förvaltningsdomstol. Beslut av Statens skolverk att frångå vårdnadshavares önskemål om skolplacering med hänvisning till att den önskade placeringen skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för kommunen, får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Andra beslut av Statens skolverk att placera en elev vid en skolenhet med kommunal eller enskild huvudman får inte överklagas.

Utredningens bedömning: En kommunal huvudmans beslut placera en elev vid en annan skolenhet än den där eleven är placerad om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero ska fortsättningsvis kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Beslut i fråga om huruvida en kommun ska ta emot en elev från en annan kommun ska fortsättningsvis kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Kunskapsskolan avstyrker att vårdnadshavare inte ska kunna överklaga beslut om skolplacering. Med de komplicerade urvalsgrunder som utredningen föreslår måste det finnas

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

en rättssäkerhet i systemet. Att kunna överklaga ett myndighetsbeslut är en självklar del i att kunna få sin sak prövad.

5.7.7 Sekretess hos Skolverket

Utredningens förslag:

Sekretess ska gälla hos Statens skolverk i ärende om skolplacering för uppgift om en enskilds personliga förhållanden, om det kan antas att denne eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs. Sekretessen ska inte gälla för beslut i ärende.

Kunskapsskolan anser inte att Skolverket ska sköta placering av enskilda elever, men om detta ändå blir fallet bör individens personliga förhållanden vara sekretessbelagda.

5.7.8 Skolor vars verksamhet inte sammanfaller med stadieindelningen

Utredningens bedömning: Statens skolverk bör analysera situationen med skolenheter som har en verksamhet som inte sammanfaller med stadieindelningen.

Kunskapsskolans mening är att stadier anordnas efter behov och praktiska förutsättningar såsom lokaler och personal. Det underlättar givetvis om olika huvudmän har synkroniserade brytpunkter, men detta är inte alltid möjligt. Det är alltså viktigt att ha en flexibilitet i systemet för att exempelvis kunna möta variationer i elevunderlaget och lokalförutsättningar.

6.5.1 Principer för placering och urvalsgrunder för skolor med kommunal huvudman

Utredningens förslag: En elev ska placeras vid den av kommunens skolenheter där elevens vårdnadshavare önskar att eleven ska gå. Om det inte finns plats för alla sökande till en skolenhet, ska ett urval göras. Vid urvalet till en kommunal skolenhet får en eller flera av följande grunder användas

- syskonförtur,
- kvot,
- geografiskt baserat urval,
- skolspår och
- lika möjligheter.

Platser får avsättas för elever som på grund av särskilda skäl bör ges företräde framför övriga elever till en viss skolenhet. Om elevens vårdnadshavare inte har inkommit med en ansökan om skolplacering eller om önskemålen i ansökan inte kan tillgodoses, ska eleven placeras vid en skolenhet med kommunal huvudman i rimlig närhet till hemmet.

Vårdnadshavares önskemål om en viss skolplacering får frångås om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

Utredningens bedömning: Kommunala huvudmän ska fortsatt kunna använda tester och prov som villkor för antagning till eller inom en skolenhet. Bestämmelserna om mottagande i en annan kommuns skolenhet ska inte ändras.

Kunskapsskolan tillstyrker att vårdnadshavarens önskemål ska vara styrande för skolplaceringen. Det är principiellt viktigt att människor har möjlighet att göra aktiva val och ha inflytande över viktiga beslut i livet.

Kunskapsskolan delar uppfattningen om att det är viktigt att familjerna alltid har möjlighet till en skola i rimlig närhet till hemmet. Detta bör dock både kunna vara en kommunal skola eller en fristående skola. På så vis kan det finnas fler möjliga skolplaceringar för eleverna och fler skolor kan bidra till att tillgodose behovet av en skola i närheten. Om kommunen tillhandahåller skolskjuts, gratis busskort eller liknande ökar området som får anses ligga i närhet till hemmet, vilket kan underlätta för elever från fler områden att gå på samma skola.

Kommuner och friskolor bör också ha ett gemensamt ansvar för att tillhandahålla skolplatser till alla elever som bor i kommunen. Friskolor skulle kunna garantera ett visst antal platser för kommunen att erbjuda eleverna, för att på så sätt skapa en bättre effektivitet i systemet.

Kunskapsskolan tillstyrker att kommuner ska kunna använda syskonförtur, geografiskt baserat urval och skolspår.

Kunskapsskolan avstyrker förslaget om kvot för allsidig social sammansättning. Allsidig social sammansättning har inte definierats och det är heller inte tydligt hur en sådan kvot ska tillämpas. Kvoten riskerar dessutom att vara stigmatiserande, diskriminerande och sätta fokus på grupptillhörighet istället för individens egna behov och mål. Kunskapsskolan utesluter dock inte att tydligt definierade kvoter, exempelvis för nyanlända elever, fortsatt ska kunna användas. Kvoten för nyanlända elever har möjliggjort mottagande av elever på skolor där de annars inte hade fått plats. Användandet av kvot förutsätter dock att kvoten är tydlig och enkelt att förstå och tillämpa för alla, samt att den inte är stigmatiserande eller diskriminerande. Införandet av kvot för nyanlända visar på vikten av samverkan mellan kommun och fristående huvudmän för att kvotsystem ska fungera. Kunskapsskolan införde kvot på samtliga sina skolor så fort möjligheten gavs men i flera fall har kommuner valt att styra nyanlända mot sina egna enheter, vilket inte lett till den spridning av nyanlända på fler skolor som var syftet.

Kunskapsskolan avstyrker förslaget om lika möjligheter som urvalsgrund. Utredningens tilltro till lottning är alltför stor, enligt Kunskapsskolans mening. Som utredningen själv konstaterar saknas empiriska studier från utlandet om hur lottning påverkar elevunderlaget. Lottning signalerar också att människor inte kan påverka sin situation på egen hand, vilket riskerar att sända fel signaler då intentionen är att få fler att bli aktiva skolväljare. I den

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

Demoskopundersökning vi själva genomfört framgår att intresset för en skola skulle minska om lottning införs, vilket går stick i stäv med antagandet bakom att införa lottning.

6.5.2 Principer för mottagande och urvalsgrunder för skolor med enskild huvudman

Utredningens förslag: En elev ska placeras vid den skolenhet där elevens vårdnadshavare önskar att eleven ska gå. Om det inte finns plats för alla sökande till en skolenhet, ska ett urval göras. Vid urvalet till en fristående skolenhet får en eller flera av följande grunder användas

- syskonförtur,
- kvot,
- geografiskt baserat urval, dock maximalt 50 procent av platserna,
- verksamhetsmässigt samband mellan skolenheter och
- lika möjligheter.

Platser får avsättas för elever som på grund av särskilda skäl bör ges företräde framför övriga elever vid en viss skolenhet.

Utredningens bedömning: Enskilda huvudmän ska fortsatt kunna använda tester och prov som grund för urval till eller inom en skolenhet. Principer för placering, mottagande och urval SOU 2020:28 376 Enskilda huvudmän ska fortsatt ha rätt att göra urval enligt andra föreskrifter som avser fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning eller särskilda utbildningar. Utbildningen vid fristående skolor ska fortsatt få begränsas till att avse 1. vissa årskurser, 2. elever som är i behov av särskilt stöd, och 3. vissa elever som utbildningen är speciellt anpassad för.

Kunskapsskolan tillstyrker att syskonförtur, geografiskt baserat urval och verksamhetsmässigt samband får användas av enskild huvudman. Kunskapsskolan avstyrker kvot och lika möjligheter som urvalsgrund.

En övergripande synpunkt är att kommunala och fristående skolor bör ha möjlighet till samma urvalsgrunder. Vi ingår i samma skolsystem, som ska vara enkelt att förstå och delta i. Vi anser att friskolor spelar en lika viktig roll för samhällsuppdraget och därför måste skolorna ha liknande regelverk. Det är dock rimligt att de olika urvalsgrunderna används i olika grad för kommuner och friskolor, exempelvis vad gäller geografiskt baserat urval. Att det finns en skola med rimlig närhet till hemmet är en viktig samhällsuppgift för främst kommunerna. Men det är också viktigt att det finns ett alternativ till den närmaste skolan, vilket kan vara friskolornas uppgift. Medan kommuner får sina elever genom närhetsprincipen måste friskolor idag få elever genom att de aktivt väljer skola. För att kunna vara ett alternativ för tillräckligt många har många friskolor valt att lokalisera sig på platser

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

som är enkla att transportera sig till från flera olika bostadsområden. Det bryter närhetsprincipen och gör att elever från olika platser kan mötas. Detta är en viktig funktion att bevara.

Kunskapsskolan anser att kötid ska vara fortsatt tillåtet för friskolor och att det även kan införas som ett komplement till kommunala skolor. Att stå i kö är det enda sättet en vårdnadshavare kan planera sina barns skolgång förutom att köpa en bostad på rätt adress. Denna möjlighet bör värnas och vidareutvecklas. Det är inte rätt väg att gå att försvåra för aktiva vårdnadshavare, när det önskade läget i själva verket är att fler vårdnadshavare ska bli aktiva. Som utredningen också konstaterar finns det heller ingen data från Sverige eller studier från utlandet om kötidens påverkan på elevunderlaget. Om kötid är en orsak eller en effekt av segregation är inte klarlagt. Det vore förhastat och riskfyllt att utan vidare kunskap genomföra en sådan förändring i hela skolsystemet. I värsta fall kan detta till och med leda till att boendesegregationen förstärks, genom att vårdnadshavare försöker planera sina barns skolgång genom var de bor. Det tyder exempelvis den opinionsundersökning som Demoskop gjort på uppdrag av Kunskapsskolan i oktober 2020. Av de svarande uppger 47 procent att det blir viktigare att bo nära en bra kommunal skola om möjligheten att stå i kö till en friskola slopas.

Utredningen resonerar om att kötid innebär att skolplatser är tagna på förhand. Kunskapsskolan vill påpeka att detsamma gäller även vid användning av närhet eller geografiskt baserat urval. Att bo på en viss adress kan då i praktiken vara en mycket effektiv garanti för att få plats på en viss skola.

Utredningen resonerar vidare också att friskolor i praktiken inte är tillgängliga för alla barn. Vi delar inte det synsättet. Alla vårdnadshavare har samma möjlighet att anmäla sig till en kö. Jämfört med skolplaceringar som bygger på bostadsadress, där inte alla vårdnadshavare har samma möjlighet att bo på en viss adress.

Det finns alltså skillnader i familjers preferenser, vilket utredningen också resonerar kring. Men utredning har inte funnit att familjer med olika socioekonomisk bakgrund är olika aktiva i skolvalet. Det finns heller ingenting som talar för att familjers preferenser kommer att ändras bara för att urvalsgrunderna ändras.

Utredningen resonerar också kring att det finns en osäkerhet kring huruvida köanmälan garanterar en plats på en skola. Så kan det givetvis vara om man anmäler sig strax innan skolstarten. Men faktum är att den som anmäler sig året innan får plats på merparten av Kunskapsskolans skolor. Den som är ute 2-3 år i förväg kan vara tämligen säker på att få plats, vilket inte är en orimlig framförhållning för start till årskurs 4, 6 eller 7. Osäkerheten i om köanmälan kommer att ge en plats skulle också enkelt kunna minskas genom ökad samordning och transparens i skolvalssystemet, där både skolväljande vårdnadshavare och

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

skolor bör kunna se hur stort intresset är för olika skolor och hur lång den genomsnittliga kötiden är.

Utredningen problematiserar också att kötiden på vissa skolor är så lång att de krävs att man står i kö från första levnadsåret, och kanske till och med är född tidigt på året.

Kunskapsskolan menar att antalet skolor som har så lång kötid är mycket få och att det knappast blir mer likvärdigt att förbjuda köer till dessa skolor. Enligt Lärarförbundets och Lärarnas Riksförbunds rapport från 2020 är det 2 procent av skolorna som kräver kötid från barnets första levnadsår. Det motsvarar alltså 16-17 skolor i Sverige.

Utredningen menar att familjer med socioekonomiskt svagare bakgrund kan uppfatta det som meningslöst att söka en friskola. Man resonerar om att platserna upplevs som redan tagna när information om skolval går ut. Men det beror givetvis på när denna information går ut. För att möta detta föreslår Kunskapsskolan vidare att köerna skulle kunna öppna vid samma tidpunkt, t ex exempelvis 2-4 år innan skolstarten. Det kan bidra till ökat intresse för skolvalet och få fler att engagera sig tidigare. Utredningens argument mot detta är att många barn då riskerar att få samma kötid. Kunskapsskolan bedömer dock att detta går att hantera, och dessutom att det i praktiken inte kommer vara något större problem. De som anmäler sig tidigt när kön öppnar kan i regel räkna med att få en plats. Fler sökande än platser uppstår bland de som anmält sig senare, och det är inte troligt att särskilt många av dem har exakt samma kötid även om köanmälan öppnar vid en bestämd tidpunkt.

Geografiskt baserat urval för friskolor kan vara lämpligt för en del skolor, men risken är stor att en omfattande användning av denna urvalsgrund blir drivande för boendesegregationen. Det visar inte minst Kunskapsskolans egna erfarenheter från starten i början av 2000-talet, då grundskolan i Norrköping tog in elever baserat på närhet. Det var då inte ovanligt att vårdnadshavare ringde och frågade var de skulle bosätta sig för att få plats på skolan. Geografiskt baserat urval kan dock vara användbart för att kunna ta in elever från ett utanförskapsområde. Kriteriet bör dock inte kunna användas för att ta in elever från mer privilegierade områden.

6.5.3 Omplacering av elever med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero

Utredningens förslag: Kommunen får placera en elev vid en annan skolenhet om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero.

Kunskapsskolan bekräftar att det ibland finns ett behov av omplacering med hänsyn till andra elevers trygghet och studiero. Idag finns inte tillräckliga verktyg för att hjälpa dessa elever. Utredningen föreslår att kommuner ska kunna omplacera till en annan skolenhet i kommunen, men lämnar inget förslag gällande friskolor. Kunskapsskolan anser att detta bör ingå i ett gemensamt skolplatsansvar. Kommuner och friskolor bör hjälpas åt att hitta

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

skolplatser till elever som behöver det. Det kan både röra sig om en elev i en kommunal skola som behöver placeras i en friskola, och tvärtom, en friskoleelev som behöver placeras i en annan skola i rimlig närhet till hemmet.

6.5.4 Skolskjuts

Utredningens bedömning: En elev i förskoleklass, grundskola och grundsärskola med offentlig huvudman ska även fortsättningsvis ha rätt till kostnadsfri skolskjuts från en plats i anslutning till elevens hem till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka, om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållanden, elevens funktionsnedsättning eller någon annan särskild omständighet.

Utredningens förslag: Rätt till skolskjuts gäller inte för elever som väljer att gå i en annan skolenhet än en som de skulle ha placerats vid enligt principen om skolplacering i rimlig närhet till hemmet. Om det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska svårigheter ska kommunen anordna skolskjuts även i dessa fall.

Kunskapsskolan avstyrker att elever som väljer friskolor inte ska ha rätt till skolskjuts. För att ge fler elever bättre förutsättningar att välja en skola längre från hemmet kan skolskjuts eller busskort vara ett effektivt verktyg, inte minst för elever med svagare socioekonomisk tillhörighet.

Kapitel 7-8. Resurser och dess bestämningsfaktorer i svensk skola / Likvärdighet i resurser

Övergripande synpunkter

Eftersom dessa kapitel inte innehåller några konkreta förslag lämnas endast några övergripande synpunkter.

Den genomgång av hur kostnaderna för kommuner respektive fristående skolor som gjorts i utredningen är behäftade med så omfattande antaganden och hypoteser att resultatet knappast kan sägas stämma med verkligheten.

En framträdande del i utredningen är en förmodad överkapacitet av skolplatser som finns hos en kommun. Den tänkta överkapaciteten hos kommunala skolhuvudmän baseras konstigt nog inte på hur överkapaciteten faktiskt ser ut, utan på ett antagande om hur den kan vara. Detta innebär att utredningen inte lyckats fastslå att det faktiskt finns en överkapacitet hos kommunala skolor, utan att det borde finnas en. Trots detta, och med detta antagande i ryggen, anser utredningen att fristående skolor är överkompenserade i förhållande till kommunala skolor. Eftersom grundtanken baseras på antaganden, bör rimligen även

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

slutsatsen vara ett antagande. Detta innebär att alla förslag som utredningen baserar på dessa antaganden inte går att lägga till grund för lagstiftning.

Utredningen anger att den kommunala skolans kostnader är cirka 116 000 kronor per år och elev. Utredningen har vidare fått del ta av statistik från SCB över de intäkter som fristående skolor rapporterar in varje år. Enligt utredningen är dessa intäkter cirka 105 000 kronor per år och elev. Som en av de större fristående skolhuvudmän i landet ställer vi oss tveksamma till denna uppgift. Kunskapsskolan har elever från 132 kommuner, vilket också innebär att vi erhåller bidrag från lika många kommuner. Kunskapsskolans genomsnittliga skolpeng är cirka 93 000 kr per elev och år för år 2020. Den rapportering som sker till SCB inkluderar alla intäkter en fristående skolhuvudman har, det vill säga statsbidrag och liknande. Kunskapsskolan rapporterade för 2018 94 500 kronor till SCB. Det är rimligt att anta att de övriga skolhuvudmännen rapporterar in liknande uppgifter. Diskrepansen mellan den rapporterade kostnaden för en kommunal grundskoleutbildning och de bidrag kommunerna ger till fristående skolor är närmast stötande sett ur ett elevperspektiv.

Utredningen anför vidare att beredskapen som en kommunal skolhuvudman behöver ha för om en fristående skola läggs ned är försumbar på nationell nivå. Detta talar nog snarare för att staten ska hantera denna möjliga skevhet som kan finnas i friskoletäta kommuner än att bidraget ska justeras på kommunal nivå.

Utredningen tänker sig att överkapaciteten är mest i form av tomma lokaler som på grund av en naturlig tröghet inte går att snabbt anpassa. I detta sammanhang är det värt att notera att kommunernas bidrag till fristående skolor baseras på en genomsnittlig lokalkostnad för kommunen, där kommunens kostnader vida understiger vad marknadspriset är på en lokal i samma kommun. Detta innebär att fristående skolor ofta har högre kostnader för lokaler än kommunala skolor, det vill säga fristående skolor är underkompenserade i detta fall.

Ett bättre sätt att hantera medborgarnas skattemedel är att likt fristående skolor, hitta ett mer effektivt sätt att bedriva verksamheten på. Om utredningens förslag skulle genomföras tappar kommunerna nästan helt incitament att ständigt se över kostnader och därmed anpassa dessa.

Som Kunskapsskolan tidigare i remissvaret anført bör en bättre lösning snarare gå i riktningen att vi, de kommunala och fristående skolorna, tillåts att tillsammans ta ansvar för att tillhandahålla skolplatser till alla elever. Det vill säga att varje elev i landet ska garanteras en grundskoleutbildning vid någon skola, oavsett huvudman. Möjligen ska väldigt nischade friskolor, exempelvis konfessionella, inte ingå i detta. Detta kräver enligt Kunskapsskolans bedömning en förändring av regeringsformen 2 kap 18 § vilket utredningen inte omfattat.

För en elev och dennes vårdnadshavare torde inte själva huvudmannskapet vara den avgörande faktorn vid ett skolval, utan med vilken kvalitet som huvudmannen genomför utbildningen på. Det är samma mål, samma läroplan, samma författningar och därmed samma

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

krav på skolhuvudmän vilket rimligen bör medföra att vi, de kommunala och fristående skolhuvudmännen, bör ta ett gemensamt ansvar för skolväsendet som innefattar att bereda samtliga elever en utbildningsplats.

Kapitel 9. Skolans resurser: slutsatser och förslag

Utredningens förslag 9.2.1

Utredningens bedömning: Staten bör ta ett större ansvar för att undervisningen i förskoleklassen, grundskolan och grundsärskolan ska vara likvärdig och kompensatorisk. Staten bör använda finansiella styrmedel i syfte att minska de skillnader mellan kommuner och huvudmän som kvarstår då hänsyn tagits till skillnader i förutsättningar och uppdrag, samt för att säkra en socioekonomisk kompensation mellan huvudmän

Kunskapsskolan har ingen synpunkt på att staten tar ett större ansvar för att öka likvärdigheten i skolväsendet. Däremot bör staten inte bedöma hur en huvudman använder resurserna, annat än genom Skolinspektionens inspektionsverksamhet. Kunskapsskolan är övertygad om att en pedagogisk frihet i vägen till en uppfyllnad av den nationella målen är mycket viktigt och bidrar positivt för hela skolväsendets utveckling.

Utredningens förslag 9.2.2

Utredningens förslag: Majoriteten av stimulansbidragen till skolväsendet ska läggas samman till ett sektorsbidrag. Sektorsbidraget ska syfta till att stödja skolverksamheten och stimulera skolutveckling utifrån lokala behov och prioriteringar i syfte att öka likvärdigheten och kvaliteten i undervisningen. Varje skolhuvudman för skolenhet med förskoleklass, grundskola och grundsärskola kan beviljas bidrag. Skolverket fastställer vid årets början beloppet för innevarande år för de som beviljats bidrag, och redovisar en preliminär beräkning för påföljande två år. Bidraget ska vara socioekonomiskt viktat. För att erhålla statsbidrag ska huvudmannen utifrån analyser av den egna verksamhetens utvecklingsbehov sammanställa en treårig handlingsplan för att stärka likvärdighet och undervisningskvalitet. Resultatet av handlingsplanen ska följas upp och redovisas. Statens skolverks regionala organisation ska följa huvudmännens arbete. Utöver existerande statsbidrag ska staten skjuta till ytterligare 3 miljarder årligen till det nya sektorsbidraget.

Kunskapsskolan instämmer med utredningens förslag vad gäller minskningen i antalet statsbidrag som finns till ett sektorsbidrag. Däremot bör sektorsbidraget inte omfatta en ansökningsprocess samt redovisningsprocess till Skolverket. Kunskapsskolan uppfattar att detta innebär en alltför stor inskränkning i huvudmannens utrymme att själv besluta över sin inre organisation och behov av utveckling.

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

Den förändring som genomfördes av kraven på att huvudmannen inte fick sänka sina kostnader kring statsbidraget för likvärdig skola visar på problematiken med att inskränka huvudmannens möjlighet att själv anpassa sin verksamhet över en längre period.

Utredningens förslag 9.2.3

Utredningens förslag: Hemkommunen ska vid beräkningen av det grundbelopp som lämnas i bidrag till en enskild huvudman för varje elev i förskoleklass, grundskola eller grundsärskola göra ett avdrag för de merkostnader som hemkommunen har till följd av sitt ansvar att dels erbjuda alla barn i kommunen en plats i en skola nära hemmet, dels ha beredskap att ta emot nya elever. Beräkningen av avdraget ska redovisas och motiveras

Kunskapsskolan avstyrker utredningens förslag om förändrad beräkning av grundbeloppet. Utredningen har inte lyckats med att, med tillräcklig säkerhet, visa att kommunerna faktiskt har en överkapacitet som kommunerna ska kompenseras för genom att elever i en fristående skola erhåller ett lägre grundbelopp.

Kunskapsskolan bedömer att processandet i domstol kommer att öka markant om kommunerna tillåts minska grundbeloppet för att kompensera för en överkapacitet. Kommunerna har redan idag svårt att tydligt redovisa hur grundbeloppet beräknats, detta är något som bland annat ligger bakom processerna kring kommunernas beslut om grundbelopp. Att därtill lägga en möjlighet för kommunerna att justera ned grundbeloppet för en överkapacitet, som enligt utredningen ska motiveras av kommunerna, kommer med all sannolikhet kraftigt öka domstolsprövningarna. Kunskapsskolan ser detta som olyckligt.

Kunskapsskolan föreslår att staten, genom antingen ett nationellt beräknat grundbelopp eller genom det föreslagna sektorsbidraget, ges möjlighet att hantera denna eventuella variation av överkapacitet. Vidare föreslår Kunskapsskolan att regeringen tillsätter en utredning för att se över möjligheterna till att jämställa fristående skolor med kommunala skolor vad gäller kravet att bereda eleverna i en kommun en utbildningsplats. Detta skulle vara ett annat sätt att hantera överkapaciteten som utredningen antar finns i alla kommunala skolor, utan att elever i fristående skolor drabbas negativt.

Utredningen ser själv ett problem i att kommunerna genom möjligheten till kompensation för påstådd överkapacitet inte tillräckligt snabbt behöver anpassa sin egen verksamhet vid ett vikande elevunderlag. Något Kunskapsskolan instämmer i.

Innan nuvarande regelverk kring beräkningen av ersättning till fristående skolor började gälla fanns en möjlighet för kommuner att göra avdrag för skolpliktsansvaret. Denna möjlighet medförde en omfattande prövning i domstolarna kring hur kommunerna beräknade detta avdrag. I ett flertal mål underkände domstolarna kommunernas sätt att göra dessa avdrag på. Bland annat på den grund att kommunerna måste visa på faktiska kostnader för beredskapen

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

att ta emot elever från en fristående skola som läggs ned, vilket kommunerna sällan kunde visa. Med anledning av dessa svårigheter tillsattes en utredning 2007 för att se över bidragen till fristående skolor. En återgång till en snarlik hantering av beräkningen av ersättningen skulle vara djupt olyckligt, särskilt med vetskap om de problem som fanns då.

Kunskapsskolan vill slutligen påpeka risken att kommunerna fiktivt ökar antalet platser i en skola för att på så sätt motivera en överkapacitet som medför ett avdrag på ersättningen till fristående skolor.

Med anledning av ovan problem är förslaget i praktiken omöjligt att genomföra och skulle få alltför stora konsekvenser för elever på en fristående skola.

Utredningens förslag 9.2.4

Utredningens förslag: Bidrag till enskilda huvudmän för varje elev vid en skolenhet ska justeras med två månaders fördröjning när en elev byter huvudman under läsåret.

Kunskapsskolan avstyrker förslaget. Enligt Kunskapsskolans bedömning är det få kostnader som kan med två månaders varsel justeras, vilket gör att fördröjningen med två månader i princip inte medför någon förbättring eller försämring ekonomiskt för den skolhuvudman som tappar en elev. För den mottagande skolenheten uppstår dock normalt vissa initiala kostnader som man inte får täckning för i förslaget, till exempel skolmaterial (såsom dator), elevmåltider och så vidare.

Utredningens förslag 9.2.5

Utredningens bedömning: Dagens bestämmelser och ordning för beslut om tilläggsbelopp för elever i fristående skolor som har ett omfattande behov av särskilt stöd behöver utredas vidare.

Kunskapsskolan instämmer i utredningens förslag att hanteringen av tilläggsbelopp behöver utredas vidare. Dagens hantering av tilläggsbelopp är behäftad med så omfattande brister i likvärdighet mellan kommunerna att många elever riskerar att gå miste om nödvändiga resurser för att nå målen för utbildningen. Något Kunskapsskolan ser mycket bekymmersamt på.

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se

Kunskapsskolan i Sverige AB

2020-11-30, Stockholm

Cecilia Carnefeldt
Styrelseordförande

Fredrik Lindgren
Verkställande direktör

Postadress

Kunskapsskolan i Sverige AB
Box 92146
120 08 Stockholm

orgnr 556566-1815
info@kunskapsskolan.se
foretaget.kunskapsskolan.se